

Dnro 599 /D.a.2/2012
Opetus- ja kulttuuriministeriö

12. 12. 2012

no.//...../.....

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 Valtioneuvosto

Asia: Saamelaiskäräjien lausunto toimenpideohjelmahdotuksesta saamen kielen elvyttämiseksi
Viite: Lausuntopyyntö OKM/53/040/2012 25.6.2012

1. Saamen kielten elvyttämishojelman lähtökohdat ja tavoitteet

Saamelaiskäräjien kokous on käsitellyt asiaa kokouksessaan 21.11.2012 ja on päättänyt lausua seuraavaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) on pyytänyt saamelaiskäräjien lausuntoa webropol-palvelun kautta. Saamelaiskäräjät vastaa lausuntopyyntöön saamelaiskäräjien oman lausunnonantokäytännön mukaisesti. Saamelaiskäräjät keskittyy lausunnossaan toimenpide-esitysten käsittelyyn.

Saamelaiskäräjät pitää saamen kielten elvyttämisen toimenpideohjelmaa (jatkossa toimenpideohjelma) hyvin tärkeänä saamen kielen ja saamelaiskulttuurin tulevaisuuden kannalta. Saamelaiskäräjät kannattaa toimenpideohjelmaa tässä lausunnossa esitetyin lisäyksin ja tarkennuksin.

Saamelaisten kielelliset oikeudet ovat perusoikeuksia. Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat (laki saamelaiskäräjistä, § 5). § 6 mukaan saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia tehtäviinsä kuuluvissa asioissa kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Saamen kielten elvyttämishojelman toimenpide-ehdotusten tulee noudattaa saamelaiskäräjälain velvoitteita.

Toimenpideohjelmaa on valmisteltu laajapohjaisessa työryhmässä ja sen ohjausryhmässä. Työryhmän työn aikana on kuultu eri tahoja. Työryhmä on koonnut hyvin laajasti perustietoa eri palveluista, lainsäädännöstä ja kansainvälisistä velvoitteista. Toimenpideohjelma on kuitenkin edelleen keskenäinen, koska toteuttamisen kokonaisvastuu, taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset ovat työryhmän esityksessä selvittämättä.

Saamelaiskäräjät pitää hyvin valitettavana sitä, että toimenpideohjelman viimeistely- ja hyväksymisprosessi on viivästynyt OKM:n toiminnan johdosta vuoden 2013 budjettiriihen yli. Maaliskuun alussa luovutettu työryhmän ehdotus lähetettiin lausunnolle vasta 25.6.2012 ja lausuntoajaksi annettiin kesäloma. Mikäli työryhmän ehdotus olisi jätetty lausunnolle heti maaliskuussa, toimenpideohjelma olisi ollut valmis budjettiriiheen mennessä. Saamelaiskäräjät pitää hyvin valitettavana myös sitä, että OKM ei ollut esittänyt vuoden 2013 budjettiin varoja toimenpideohjelman toteuttamiseksi.

Saamelaiskäräjät ei pidä menettelyä hyväksyttävänä eikä hyvän hallinnon mukaisena, koska kielienelvytysohjelmasta on linjattu hallitusohjelmassa.

Toimenpideohjelmassa esitetään useita suositusluontoisia toimenpide-esityksiä eri viranomaisille. Esitykset koskevat niin saamen kielilakia, viranomaisten saamen kielen taitoa, yhdenvertaisuuslakia, saamelaiskulttuurin tukea kuin saamelaisopetustakin. Toimenpideohjelmassa ei ole kuitenkaan määritetty sitä, mitä kielten elvyttäminen saamelaiskielten osalta tarkoittaa. Määritelmä olisi tärkeä, jotta esitetyt toimenpiteet voidaan asettaa tärkeysjärjestykseen, priorisoida, ja ne voidaan suhteuttaa toimenpideohjelman tavoitteisiin.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamen kielten elvyttäminen tarkoittaa saamen kielen taidon menettäneiden tai sitä heikosti osaavien saamelaisten kielitaidon parantamista, kielen palauttamista sellaisen saamelaisperheiden lapsille, joiden vanhemmat eivät osaa saamea ja äidinkielenään saamea puhuvien saamelaisten kielitaidon turvaamista. Ratkaisevaa saamen kielten elvyttämiselle on luonnollisten saamen kielen käyttöympäristöjen säilyminen sekä saamen kielen käytön ja saamenkielisten palvelujen lisääntyminen.

Toimenpideohjelman yhdeksi tavoitteeksi on asetettu saamen kielen puhujien kokonaismäärän kasvattaminen ja kielen oppimisen mahdollistaminen mahdollisimman monille etniseen tai kielelliseen alkuperään katsomatta. Saamen kielen oppimisen mahdollistaminen myös valtakulttuurin edustajille on tärkeää saamen kielilain toteutumisen kannalta, mutta varsinaisesti tavoite ei kuulu toimenpideojelmaan. Sellaisten henkilöiden kielitaitoa ei voi elvyttää, jotka eivät ole koskaan saamea puhuneet tai heidän kulttuuritaustansa saamen kieli ei ole kuulunut. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan tavoite kuuluu hallitusohjelman tavoitteeseen laatia kansallinen kielistrategia Ahtisaaren työryhmän esityksen mukaisesti. Hallitusohjelman mukaan ”laaditaan kansallinen kielistrategia, jossa määritellään tavoitteet ja toteutustavat kansallisen kielivaroituksen monipuolistamiseksi. Kansallisen kielivaroituksen kehittämisessä kiinnitetään erityistä huomiota saamen, romanikielen sekä viittomakielen asemaan”. Asiakokonaisuus tulisi käsitellä kansallisen kielistrategian laadinnan yhteydessä. Myös saamen kielilain toimeenpanoa edistävät toimenpiteet tulisi käsitellä kansallisen kielistrategian yhteydessä.

Saamen kielen käyttömahdollisuuksia tulee vahvistaa kaikilla elämän alueilla ja tukea saamen kielen säilymistä, kehittymistä ja siirtymistä uudelle sukupolvelle. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan toimenpideohjelmassa ei ole riittävästi käsitelty saamen kielten luonnollisten kielenkäyttöympäristöjen turvaamista. Saamelaisten perinteiset elinkeinot, poronhoito, kalastus, metsästys, keräily ja käsityö ylläpitävät saamen kieltä, kieleen liittyvää perinteistä tietoa ja saamelaiskulttuurin elinvoimaisuutta. Saamelaiskulttuurin ja saamen kielten tulevaisuudelle on ratkaisevaa, että saamen kieli säilyy perinteisissä saamelaiselinkeinoissa työkielenä ja että elinkeinot ovat kannattavia tulevaisuuteen nähden.

Opetuksen kehittäminen koko maassa on avainasemassa saamen kielen säilymisen ja elpymisen kannalta. Saamelaiskäräjät edellyttää pikaisia toimenpiteitä saamen kielen opetuksen mahdollistamiseksi ja sen saattamiseksi pysyväksi osaksi normaalia koulutyötä koko maassa. Nykytilanteessa valtaosa perusopetusikäisistä saamelaislapsista ja -nuorista ei saa lainkaan oman kielensä opetusta. Opetuksen saavutettavuuden parantaminen on kiireellinen tehtävä, koska jokainen menetetty kouluvuosi merkitsee saamen kielen oppimisen ja käytön vähenemistä.

Toimenpideohjelmassa ei ole käsitelty riittävästi saamen kielten nopean terminologisen kehityksen vaikutuksia saamen kieleen ja keinoja, miten näitä vaikutuksia voidaan hillitä. Vanhempi saamelaisväestö ei osaa saamenkielistä uudisterminologiaan (hallintoon, tietokoneisiin ja palveluihin liit-

tyen) ja joutuu turvautumaan suomenkielisiin termeihin. Nuorempi, erityisesti saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuva saamelaisväestö ei hallitse luontoon ja saamelaiselinkeinoihin liittyvää erityisterminologiaa yhtä kattavasti kuin vanhempi sukupolvi. Kehitys on huolestuttavaa. Pohjoissaamassa vaarana on että eri valtioissa puhutut pohjoissaamet eriytyvät tulevaisuudessa valtakulttuurien kielten vaikutuksesta. Erityisesti Norjan alueen pohjoissaamen kielen rakenteisiin ja terminologiaan on vaikuttanut merkittävästi norjan kieli.

Saamelaiskäräjät pitää ehdottoman välttämättömänä, että toimenpideohjelman toteuttaminen aloitetaan ensi vuonna. Toimenpideohjelmasta on järjestettävä saamelaiskäräjälain § 9 mukaiset neuvottelut.

2. Tiivistelmä

Toimenpideohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttaminen tulee aloittaa vuoden 2013 aikana tässä esitetyin lisäyksin ja tarkennuksin ja ohjelman toteuttamiseksi tulee osoittaa riittävät resurssit.

Kielenelvyttämisen kannalta on ratkaisevaa, että luonnolliset saamen kielen käyttöympäristöt säilyvät ja saamen kielen käyttö ja saamenkieliset palvelut lisääntyvät. Toimenpideohjelmassa tulee kiinnittää huomiota saamelaisten perinteisten elinkeinojen asemaan ja niiden turvaamiseen, koska perinteisten elinkeinojen harjoittamiseen liittyy paljon tietoa saamen kielestä ja paljon perinteistä sanastoa, josta vain osa on käännetty suomen kielelle. Saamen kielen luonnollisten kielenkäyttöympäristöjen säilymistä tukevana toimenpiteenä tulee toimeenpanna kansallisen artikla 8(j)-työryhmän loppuraportin saamen kieltä ja perinteistä tietoa koskevat toimenpide-esitykset ja suositukset.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen kehittäminen ovat avainasemassa saamen kielen säilymisen ja elpymisen kannalta. Saamelaiskäräjät edellyttää pikaisia toimenpiteitä kielipesätoiminnan ja saamen kielen opetuksen mahdollistamiseksi koko maassa. Saamen kielen opetus tulee saattaa pysyväksi osaksi jokaisen saamelaisoppilaan normaalia koulutyötä.

Lukio- ja toisen asteen verkoston säilyminen saamelaisten kotiseutualueella tulee turvata valtionosuusjärjestelmää kehittämällä. Saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen turvaamiseksi tulee saamelaiskäräjien ja opetushallituksen yhteistyönä laatia saamelaisopetuksen valtakunnallinen opetussuunnitelma. Saamelaisia, saamelaiskulttuuria ja saamelaisten historiaa koskevaa tietoa tulee lisätä eri oppiaineiden opetukseen koko maassa. Saamelaisopetuksessa lisätään saamelaisten perinteistä tietoa ja saamelaista kulttuuria koskevaa osuutta eri oppiaineiden sisällöissä.

Medialla on tärkeä asema saamen kielen näkyvyyden ja kuuluvuuden edistämisessä. Lisätään saamenkielistä televisiotarjontaa vakinaistamalla saamelaislapsille suunnatut saamenkieliset televisio-ohjelmat ja ryhdytään tuottamaan televisiossa ja internet-tv:ssä (pääasiassa 13–17-vuotiaille nuorille tarkoitettua) nuortenohjelmaa Suomessa puhuttavilla saamen kielillä vuoden 2013 aikana. Ohjelmatuotannolle turvataan resurssit ja ohjelmatuotannon kehittämisessä tehdään yhteistyötä Ruotsin ja Norjan yleisradioiden kanssa.

Varmistetaan koltan- ja inarinsaamenkielisten osuuksien mukanaolo saamenkielisissä lasten TV-ohjelmissa. Tehdään yhteistyötä koltansaamenkielisen ohjelmatuotannon kehittämiseksi Venäjän ja Norjan saamelaisradioiden kanssa.

Saamelaiskäräjät esittää saamen kieltä koskevan ohjeistuksen laatimista viranomaisille ja muille julkisyhteisöille, joita saamen kielilaki koskee. Viranomaisten tulisi valmistaa omaa toimintaansa koskevat saamen kielen toimintasuunnitelmat sekä huomioida saamen kieli ja saamelaiset yhdenvertaisuussuunnitelmissaan.

Saamen kielessä luku- ja kirjoitustaidottomiksi jääneille saamelaisille tulee järjestää mahdollisuus oppia oman kielensä luku- ja kirjoitustaito. Järjestetään keskustelukursseja aikuiselle saamelaisväestölle passiivisen kielitaidon kehittämiseksi aktiiviseksi kielitaidoksi. Saamelaiskäräjien alaisuuteen asetetaan määräraha, jolla tuetaan aikuisen saamelaisväestön suullisen ja/tai kirjallisen saamen kielien taidon hankintaa vuoteen 2014 mennessä.

3. Saamelaiskäräjien esitykset toimenpideohjelmaan

Taulukkoon on koottu ne toimenpide-esitykset, joihin saamelaiskäräjillä on huomioita. Muutokset toimenpide-esityksiin esitetään kurstiivilla. Mahdolliset lisäperustelut ja taustoittavat tiedot on kirjoitettu toimenpide-esitysten alle omalle rivilleen.

Toimenpide-esityksen numero	Toimenpide-esityksen sisältö	Saamelaiskäräjien esitys toimenpide-esityksen tarkentamiseksi
1	Kielipesätoiminnan laajentuessa valtion talousarviossa kielipesätoiminnan kehittämiseksi osoitettua määrärahaa korotetaan 700 000 euroon valtion vuoden 2013 talousarviossa. Siten kielipesätoiminta mahdollistetaan myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella ja mahdollistetaan kielipesäohjaajan palkkaaminen, joka kehittää kielinoppimisen pedagogisia menetelmiä yhteistyössä kielipesien työntekijöiden kanssa ja tukee vanhempia. <i>Vastaa:</i> OKM ja saamelaiskäräjät	Kielipesätoiminnan laajentuessa valtion talousarviossa <i>saamelaiskäräjien kautta myönnettävää</i> kielipesätoiminnan kehittämiseksi osoitettua määrärahaa korotetaan 700 000 euroon valtion vuoden 2013 talousarviossa ja <i>1,4 miljoonaa euroa vuoden 2014 talousarviossa. Kielipesätoiminnan rahoitus muutetaan pysyväksi asetuksen nojalla ja määrärahaan tehdään indeksikorotukset.</i> Tällä tavoin kielipesätoiminta mahdollistetaan myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella ja mahdollistetaan <i>kielipesäohjaajien</i> palkkaaminen <i>saamelaiskäräjille, jotka kehittävät</i> kielinoppimisen pedagogisia menetelmiä yhteistyössä kielipesien työntekijöiden kanssa ja <i>tukevat</i> vanhempia. Kielipesätoiminnan toteutumista valvoo saamelaiskäräjät. Kielipesätoiminnalle laaditaan saamelaiskäräjien johdolla kriteeristö, jolla määritetään kielipesätoiminnan kohderyhmä, tavoitteet ja periaatteet vuoden 2013 aikana. <i>Vastaa:</i> OKM ja saamelaiskäräjät
	Työryhmän esittämä korotus kielipesätoiminnan laajentamiseksi on riittämätön. Todellinen rahoitustarve on 1,4 miljoonaa euroa. Esitys perustuu laskelmaan, josta: Saamelaisten kotiseutualueella olevat kielipesät (11) yhteensä 1.150.000 €: - 2 pohjoissaamenkielistä kielipesää Enontekiön kunnassa 180 000 € - 3 inarinsaamenkielistä kielipesää Inarin kunnassa 410 000 € - 2 koltansaamenkielistä kielipesää Inarin kunnassa 180 000 € - pohjoissaamenkielinen kielipesä Inarin kunnassa 90 000 € - pohjoissaamenkielinen kielipesä Sodankylän kunnassa 110 000 € - 2 pohjoissaamenkielistä kielipesää Utsjoen kunnassa 180 000 €	

	Saam. kotiseutualueen ulkopuolella olevat kielipesät (3) yhteensä 270 000 €: - pohjoissaamenkielinen kielipesä Rovaniemen alueella 90 000 € - pohjoissaamenkielinen kielipesä Oulun alueella 90 000 € - pohjoissaamenkielinen kielipesä pääkaupunkiseudulla 90 000 €	
2	Varhaiskasvatuslain valmistelussa otetaan huomioon saamenkielisen varhaiskasvatuksen kehittämistarpeet. Saamelaisen varhaiskasvatussuunnitelman toimeenpanoa tehostetaan. <i>Vastaa:</i> OKM ja kunnat	Varhaiskasvatuslain valmistelussa otetaan huomioon saamenkielisen varhaiskasvatuksen kehittämistarpeet. <i>Suomen kansainväliset velvoitteet ja lain valmistelu toteutetaan yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa. Laaditaan saamelaiskäräjien johdolla ja hyväksynnällä saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma ja varhaiskasvatusmateriaalipankki saameksi saamenkieliseen päivähoitoon ja kielipesätoimintaan vuoden 2013 loppuun mennessä.</i> <i>Vastaa:</i> OKM, saamelaiskäräjät ja kunnat
	Saamelaista varhaiskasvatussuunnitelmaa, joka olisi saamelaiskäräjien ja opetushallituksen hyväksymä, ei ole tehty. Inarin kunnan ja saamelaiskäräjien hankkeessa on laadittu saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma, mutta ohjelmaa ei ole käsitelty saamelaiskäräjien kokouksessa.	
3	Etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta kehitetään turvaamaan erityisesti saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella annettava saamen kielen opetus. Etäyhteyksiä hyödyntävää saamen kielen opetusta tarjotaan niihin kuntiin, joilla ei ole edellytyksiä järjestää lähiopetusta. Etäyhteyksiä hyödynnetään soveltuvin osin myös saamenkielisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus laativat yhteistyössä Lapin aluehallintoviraston ja saamelaiskäräjien kanssa suunnitelman etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen järjestämisestä vuoden 2013 loppuun mennessä. <i>Vastaa:</i> OKM, OPH, Lapin aluehallintovirasto, saamelaiskäräjät ja opetuksen järjestäjät	Etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta kehitetään turvaamaan erityisesti saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella annettava saamen kielen opetus. Etäyhteyksiä hyödyntävää saamen kielen opetusta tarjotaan niihin kuntiin, joilla ei ole edellytyksiä järjestää lähiopetusta ja tarpeen mukaan saamelaisten kotiseutualueen saame vierana kielenä ja saamenkieliseen aineenopetukseen, mikäli opettajatilanne ja pitkät etäisyydet niin edellyttävät. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus laativat yhteistyössä Lapin aluehallintoviraston ja saamelaiskäräjien kanssa suunnitelman etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen järjestämisestä vuoden 2013 loppuun mennessä. <i>Vastaa:</i> OKM, OPH, Lapin aluehallintovirasto, saamelaiskäräjät ja opetuksen järjestäjät
	Saamelaiskäräjät ei pidä mahdollisena, että etäyhteyksiä hyödynnettäisiin varhaiskasvatuksessa. Etäyhteyksien hyödyntäminen soveltuu peruskouluun ja toisen asteen koulutukseen erityisesti vieraan kielen opetukseen, mutta varhaiskasvatuskäisten lasten kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehitykselle, luovuudelle ja kielen luonnollisten kielenkäyttöympäristöjen syntymiselle tietokoneen kautta välittyvä kielenopetus ei ole kannatettavaa. Saamenkielinen päivähoito ja kielipesätoiminta tulee aina järjestää lähiopetuksena saamenkielisessä ympäristössä.	

4	Selvitetään viimeistään vuoden 2013 loppuun mennessä mahdollisuuksia säätää kunnille velvollisuus järjestää perusopetuksessa saamen kielen opetusta saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella, mikäli vähintään kahden oppilaan huoltajat sitä pyytävät ja saame on yksi näiden oppilaiden perheiden kielistä. <i>Vastaa:</i> OKM, Lapin AVI	
	Kunnille säädettyä velvoitteen toteuttaminen edellyttää opetuksen mahdollistamista käytännössä. Saamelaiskäräjät katsoo, ettei kunnille voi säätää velvoitetta, mikäli sen toteuttamiseksi ei ole todellisia edellytyksiä. Opetuksen mahdollistaminen tarkoittaa 1) etäyhteyksiä käyttävän opetuksen vakiinnuttamista ja mahdollistamisissa niissä kunnissa ja kouluissa, joissa ei ole mahdollisuuksia lähiopetuksen järjestämiseen, ja 2) saamen kielen lähiopetuksen vakiinnuttamista niissä kunnissa ja kouluissa, joissa se on mahdollista suuremman oppilaspohjan ansiosta. Tällaisia kaupunkeja ovat esim. Rovaniemi, Oulu, Tampere ja Helsinki.	
5	Selvitetään viimeistään vuoden 2013 loppuun mennessä mahdollisuutta muuttaa säännöksiä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 45 § siten, että se antaisi opetus- ja kulttuuriministeriölle mahdollisuuden myöntää harkinnan mukaan valtionavustusta saamenkielisestä ja saamen kielen opetuksesta esiopetuksessa, perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa aiheutuviin kustannuksiin myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Mahdollisuus koskisi kuntia, joissa on huomattava saamelaisväestö. <i>Vastaa:</i> OKM ja saamelaiskäräjät	<i>Laaditaan viimeistään vuoden 2013 loppuun mennessä esitys muuttaa säännöksiä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 45 § siten, että se antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle mahdollisuuden myöntää harkinnan mukaan valtionavustusta saamenkielisestä ja saamen kielen opetuksesta esiopetuksessa, perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa aiheutuviin kustannuksiin myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Mahdollisuus koskisi kuntia, joissa on huomattava saamelaisväestö.</i> <i>Vuoden 2014 talousarviossa varataan resurssit kustannusten kattamiseen.</i> <i>Vastaa:</i> OKM ja saamelaiskäräjät
6	Kasvatetaan saamenkielisen oppimateriaalin tuottamiseen tarkoitettua määrärahaa asteittain siten, että se on vuonna 2016 suuruudeltaan vähintään 800 000 euroa. Määrärahan kasvattaminen mahdollistaa inarin- ja koltansaamenkielisen oppimateriaalin lisäämisen ja oppimateriaalin kielenhuolto- ja terminologiatyön tehostamisen. <i>Vastaa:</i> OKM ja OPH	<i>Talousarvioesitys vuotuisiksi oppimateriaalimäärärahasiksi ajalle 2013-2017. Tavoitteena on valmistaa vuoden 2017 loppuun mennessä kattavasti materiaaleja perusopetuksen ja lukion opetusta varten.</i> <i>Äidinkielen ja saamen kielen materiaaleja varten varataan 285.000 euroa. Saamen käsityön, kulttuurin ja historian materiaaleja varten varataan 60.000 euroa. Etäopetuksen ja uuden teknologian opetuksen oheismateriaaleja materiaaleja varten 50.000 euroa.</i> <i>Lukion ja perusasteen lukuaineiden materiaaleja tulee kääntää saamen kielelle. Käännöstyötä varten osoitetaan vuosittain</i>

		yhteensä varoja 695.000 euroa seuraavasti: pohjoissaamenkielisten lukion lukuaineiden materiaalien kääntämiseen varataan 274.000 euroa, pohjoissaamenkielisten perusasteen lukuaineiden materiaalien kääntämiseen 106.000 euroa, inarinsaamenkielisten perusasteen materiaalien kääntämiseen 232.000 euroa ja koltansaamenkielisten perusasteen materiaalien kääntämiseen 83.000 euroa. Kaikki yhteensä 1.090.000 euroa.
	Rahoituksen lisääminen saamenkieliseen oppimateriaalityöhön on tarpeen koska: 1) saamenkielinen opetus lisääntyy ja oppimateriaalit tarpeet kasvavat, 2) suuri osa julkaistusta materiaalista on vanhentunutta tai edellyttää uudistamista opetussuunnitelma- ja tuntijakouudistuksen seurauksena, 3) inarin- ja koltansaamenkielisistä materiaaleista on suuri pula ja niiden suunnittelua varten pitäisi mahdollistaa ko-koikaisten oppimateriaalityöntekijöiden palkkaaminen, 4) terminologian kehittäminen, tarkistaminen ja pohjoismaisen yhtenäistäminen edellyttävät lisäresursseja ja 5) digitaalisia oppimateriaaleja ei ole toistaiseksi kyetty valmistamaan lainkaan. Lisäperusteluja: Saamenkielen äidinkielen ja vieraankielen materiaaleja tulee valmistaa ja uudistaa pohjois-, inarin- ja koltansaamen kielille. Saamen käsityön, kulttuurin ja historian perusasteen opetusta varten tulee valmistaa yhtenäiset kirjasarjat. Uutta teknologiaa hyödyntäviä materiaaleja ja etäopetuksen materiaaleja tulee valmistaa opetuksen tueksi perusopetusta ja lukiota varten. Saamenkielisiä lukuaineiden materiaaleja ei ole tuotettu lukioasteelle vielä lainkaan. Myös osa pohjoissaamenkielisistä perusasteen lukuaineiden materiaaleista ovat vanhentuneet, joten uusia laitoksia tulisi kääntää pohjoissaamen kielelle. Inarinsaamen kielelle on käännetty tähän mennessä alakoulun ympäristötiedon materiaaleja, muut materiaalit ovat vielä kääntämättä. Koltansaamenkielelle ei perusasteen lukuaineiden materiaaleja ole käännetty lainkaan.	
7	Selvitetään vuoden 2013 loppuun mennessä mahdollisuutta pienentää saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen keskimääräistä ryhmäkokovaatimusta saamelaitosten kotiseutualueella kolmesta oppilaasta kahteen oppilaaseen. <i>Vastaa: OKM, Lapin AVI</i>	Selvitetään vuoden 2013 loppuun mennessä mahdollisuutta pienentää saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen keskimääräistä ryhmäkokovaatimusta saamelaitosten kotiseutualueella kolmesta oppilaasta kahteen oppilaaseen. <i>Turvataan nykyisen lukio- ja toisen asteen verkoston säilyminen saamelaitosten kotiseutualueella valtionosuusjärjestelmää kehittämällä. Lisätään lukiossa saamenkielistä opetusta kaikissa aineissa ja tehdään mahdolliseksi ylioppilaskirjoituksiin osallistuminen saameksi kaikissa aineissa.</i> <i>Vastaa: OKM, Lapin AVI</i>
8	Opetussuunnitelmien perusteiden uudistamisen yhteydessä selvitetään mahdollisuutta luoda perusopetukseen saame toisena kielenä oppimäärä oppilaille, joiden saamen kielen taito ei ole äidinkielen tasoinen ja	Opetussuunnitelmien perusteiden uudistamisen yhteydessä selvitetään mahdollisuutta luoda perusopetukseen saame toisena kielenä -oppimäärä oppilaille, joiden saamen kielen taito ei ole äidinkielen tasoinen ja jotka nyt saavat oman kielensä opetusta

	jotka nyt saavat oman kielensä opetusta vieraana kielenä. Selvitetään mahdollisuutta liittää saame toisena kielenä -oppimäärään saamenkielistä opetusta myös muissa oppiaineissa, koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksien mukaan. Saame toisena kielenä -oppimisvaihtoehdosta luodaan suunnitelmallinen kielenelvytysväylä perusopetukseen. <i>Vastaa:</i> OPH ja saamelaiskäräjät	vieraana kielenä. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta perustaa kouluihin kielikylpyluokkia. Selvitetään mahdollisuutta vuoden 2013 loppuun mennessä liittää saame toisena kielenä -oppimäärään saamenkielistä opetusta myös muissa oppiaineissa, koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksien mukaan. Saame toisena kielenä -oppimisvaihtoehdosta luodaan suunnitelmallinen kielenelvytysväylä perusopetukseen. <i>Vastaa:</i> OPH ja saamelaiskäräjät
	Kielipesistä kouluun tuleville oppilaille tulee järjestää kielikylpyopetusta omissa ryhmissä/ luokissa. Kielipesätoiminta, jossa metodina käytetään kielikylpyä, on toimiva metodi saada lapsille riittävä kielitaito. Sen vuoksi sitä tulee jatkaa. Kielikylpytoiminnan tulosten varmistamiseksi on perustettava kouluhin kielikylpyluokkia, mikäli lapset eivät olekaan saavuttaneet riittävää kielitaitoa siirtyäkseen äidinkieleniseen kielenopetusluokkaan. Saamen kielen taidon kehittyminen äidinkielenomaiseksi varmistettaisiin tällä tavoin, eikä koulunkäynti kävisi lapselle liian raskaaksi. Opettajille tulee järjestää erityistä täydennyskoulutusta kielikylvyn toteuttamisesta ja kielen elvyttämisestä koulussa. Kielikylpyopetuksen mahdollistaminen peruskoulussa tulee huomioida opetussuunnitelman perusteiden uudistuksessa.	
11	Saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen kokonaisuuden, laadun ja oppimistulosten seuranta ja arviointia tehostetaan, jotta opetuksen kehittämistä ja päätöksentekoa varten saadaan ajantasaista tietoa. Saamen kielen sekä saamenkielinen opetus arvioidaan säännöllisesti. <i>Vastaa:</i> OKM, koulutuksen arviointineuvosto, saamelaiskäräjät, OPH	Saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen kokonaisuuden, laadun ja oppimistulosten seuranta ja arviointia tehostetaan, jotta opetuksen kehittämistä ja päätöksentekoa varten saadaan ajantasaista tietoa. Saamen kielen sekä saamenkielinen opetus arvioidaan säännöllisesti. <i>Vastaa:</i> OKM, koulutuksen arviointineuvosto, saamelaiskäräjät, OPH
14	Selvitetään vuoden 2013 loppuun mennessä mahdollisuuksia kannustinjärjestelmän luomiseksi koulutulle saamenkieliselle opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle sen varmistamiseksi, että pätevällä henkilöstöllä on riittävästi halukkuutta työskennellä koulutustaan vastaavissa tehtävissä saamelaisten kotiseutualueella. <i>Vastaa:</i> VM, työmarkkinajärjestöt, kunnat	
	On tärkeätä luoda kannustin/stipendi-järjestelmä, jotta saadaan houkutelua koulutettuja saamenkielisiä ammatti-ihmisiä työskentelemään saamelaisten kotiseutualueelle.	
16	Tehostetaan koltansaamen kielen kerättyjen aineistojen (äänitemateri-	Tehostetaan koltansaamen kielen kerättyjen aineistojen (äänitemateriaali ja kirjalli-

	aali ja kirjallinen materiaali) analysointia ja tutkimusta päämääränä kielen parempi normittaminen. Tässä tarkoituksessa aineistoista laaditaan myös kattava tietokanta. <i>Vastaa:</i> OKM Kotus, Oulun yliopisto/Giellagas-instituutti, Helsingin yliopisto, Lapin yliopisto, saamen kielen lautakunta	nen materiaali) analysointia, <i>saatavuutta, käytettävyyttä</i> ja tutkimusta päämääränä kielen parempi normittaminen. <i>Normittamisessa ja aineistojen kokoamisessa tehdään yhteistyötä Venäjän ja Norjan koltansaamelaisväestön ja niiden kielielinten kanssa.</i> Tässä tarkoituksessa aineistoista laaditaan myös kattava tietokanta. <i>Vastaa:</i> OKM Kotus, tutkimuslaitokset, saamelaiskäräjät, kolttien kyläkokous, saamelaisarkisto.
17	Vahvistetaan koltansaamenkielistä radiotoimintaa lisäämällä koltansaamenkielisiä lastenohjelmia ja ajankohtaisohjelmia. Varmistetaan koltansaamenkielisten osuuksien mukanaolo saamenkielisissä lasten TV-ohjelmissa. <i>Vastaa:</i> YLE	<i>Vahvistetaan koltansaamenkielistä radiotoimintaa lisäämällä koltansaamenkielisiä lastenohjelmia ja ajankohtaisohjelmia. Varmistetaan koltansaamenkielisten osuuksien mukanaolo saamenkielisissä lasten TV-ohjelmissa. Tehdään yhteistyötä ohjelmatuotannon kehittämiseksi Venäjän ja Norjan saamelaisradioiden kanssa. Kehitetään koltansaamenkielistä kirjallista uutistuotantoa Internetiin.</i> <i>Vastaa:</i> YLE
18	Suosittelaa viranomaisille ja muille julkisyhteisöille, joita saamen kielilaki koskee, että ne valmistaisivat omaa toimintaansa koskevan saamen kielen toimintasuunnitelman sekä huomioisivat saamen kielen yhdenvertaisuussuunnitelmissaan. Saamelaiten kotiseutualueella toimivaltaiset kansalliset, alueelliset ja paikalliset viranomaiset varmistavat, että niiden yhdenvertaisuussuunnitelmiin sisältyy saamen kielten ja saamenkielistä opetusta ja saamenkielisten palveluiden saatavuutta parantavia ja ylläpitäviä konkreettisia toimenpiteitä. Kotiseutualueen ulkopuolella toimivat viranomaiset, joiden toimialueella asuu merkittävä määrä saamenkielisiä henkilöitä (suhteessa saamenkielisten kokonaismäärään), varmistavat, että palvelutarpeet saamen kielillä on otettu huomioon yhdenvertaisuussuunnitelmassa. Viranomaisen on yhdenvertaisuussuunnitelmaa laatiessaan tehtävä yhteistyötä ja kuultava saamelaisia edustavia tahoja. Yhdenvertaisuussuunnitelmissa on	<i>Laaditaan ohjeistus viranomaisille ja muille julkisyhteisöille, joita saamen kielilaki koskee, että ne valmistavat omaa toimintaansa koskevan saamen kielen toimintasuunnitelman sekä huomioivat saamen kielen yhdenvertaisuussuunnitelmissaan. Saamelaiten kotiseutualueella toimivaltaiset kansalliset, alueelliset ja paikalliset viranomaiset varmistavat, että niiden yhdenvertaisuussuunnitelmiin sisältyy saamen kielten ja saamenkielistä opetusta ja saamenkielisten palveluiden saatavuutta parantavia ja ylläpitäviä konkreettisia toimenpiteitä. Kotiseutualueen ulkopuolella toimivat viranomaiset, joiden toimialueella asuu merkittävä määrä saamenkielisiä henkilöitä (suhteessa saamenkielisten kokonaismäärään), varmistavat, että palvelutarpeet saamen kielillä on otettu huomioon yhdenvertaisuussuunnitelmassa. Viranomaisen on yhdenvertaisuussuunnitelmaa laatiessaan tehtävä yhteistyötä ja kuultava saamelaiskäräjiä.</i> Yhdenvertaisuussuunnitelmissa on mahdollisuus painottaa saamen kielten taitoa rekrytointiprosesseissa, samoin se voidaan ottaa huomioon uralla etenemiseen liitty-

mahdollisuus painottaa saamen kielten taitoa rekrytointiprosesseissa, samoin se voidaan ottaa huomioon uralla etenemiseen liittyvissä kysymyksissä. Yhdenvertaisuussuunnitelma voi sisältää toimenpiteitä viranomaisen saamen kielten taidon parantamiseksi sekä kielikoulutuksen että saamenkielisen henkilöstön palkkaamisen kautta. Suositeltavaa olisi luoda mahdollisuuksia virkamiesten ja muiden työntekijöiden saamen kielen taidon hankkimiseen ja kehittämiseen työajalla sekä selvittää mahdollisuudet lisätä saamen kielen käyttöä viranomaistoiminnassa ja julkisissa palveluissa. <i>Vastaa:</i> OM, SM, Saamelaisten kotiseutualueen viranomaiset ja kotiseutualueen ulkopuolella toimivat viranomaiset tarpeen mukaan, saamelaiskäräjät	vissä kysymyksissä. Yhdenvertaisuussuunnitelma voi sisältää toimenpiteitä viranomaisen saamen kielten taidon parantamiseksi sekä kielikoulutuksen että saamenkielisen henkilöstön palkkaamisen kautta. Suositeltavaa olisi luoda mahdollisuuksia virkamiesten ja muiden työntekijöiden saamen kielen taidon hankkimiseen ja kehittämiseen työajalla sekä selvittää mahdollisuudet lisätä saamen kielen käyttöä viranomaistoiminnassa ja julkisissa palveluissa. <i>Vastaa:</i> OM, SM, Saamelaisten kotiseutualueen viranomaiset ja kotiseutualueen ulkopuolella toimivat viranomaiset tarpeen mukaan, saamelaiskäräjät
Toimenpide-ehdotuksen toteuttamiseksi tulee saamelaisalueen kuntien varata riittävät resurssit siihen, että saamen kielilisiä voidaan korottaa merkittävästi, jotta se toimisi parempana kannustimena hankkia saamen kielen suullinen ja kirjallinen taito. Parempi kannustin lisää saamen kielen arvostusta ja lisää myönteistä ilmapiiriä ja näin edesauttaa saamen kielen käyttöä. Kunnat maksavat kielilisiä viranhaltijoilleen ja työntekijöilleen, jos tehtävissä edellytetään äidinkielen lisäksi toisen kotimaisen kielen, saamen kielen tai viittomakielen hallintaa, jollei kielitaitovaatimusta ole otettu huomioon tehtäväkohtaisessa palkassa. Saamelaiskäräjien selvityksen mukaan osa saamelaisalueen kunnista maksaa suullisesta saamen kielen taidosta kielilisiä KVTES 2010–2011 mukaan noin 132 euroa/hlö vuodessa sekä suullisesta ja kirjallisesta taidosta 180–264 euroa/hlö vuodessa. Valtion viranomaisten palvelukseen tulee rekrytoida saamenkielentaitoista henkilöstöä tai järjestää asia kouluttamalla henkilöstöä saamen kielen taitoiseksi. Valtion viranomaisten palveluksessa olevilla virkamiehillä on tietyin edellytyksin mahdollisuus saada palkallista virkavapautta saamen kielen taidon hankkimista varten. Saamelaiskäräjät esittää, että mahdollisuutta virkavapaan käyttöön tulisi tulkita laajemmin koskemaan kaikkia saamen kielilain soveltamisalaan kuuluvia viranomaisia (esim. myös kuntia ja saamelaiskäräjiä). Saamelaisten elinkeinoelämän ja saamelaisten oikeusturvan asettamat vaatimukset saamelaisten kotiseutualueen osalta tulee kielenelvytysohjelmassa erityisesti ottaa huomioon, koska saamelaisyhteisöjen (taloudellinen ja kulttuurinen) elinvoimaisuus on, ainakin pitkällä aikavälillä, riippuvainen myös saamen kielen elinvoimaisuudesta. Tältä kannalta tärkeätä on viranomaisten ja julkisyhteisöjen saamen kielen käyttö ja saamen kielellä tarjottavat palvelut viranomaisessa. Tärkeätä on, että myös saamelaisten kotiseutualueella toimivat viranomaiset (kuten Lapin liitto, Lapin ELY-keskus, Rovaniemen hovioikeus, Lapin käräjäoikeus, Rovaniemen hallinto-oikeus, Lapin syyttävävirasto ja Lapin maanmittauslaitos), kiinnittävät	

	huomioita saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumiseen perus- ja ihmisoikeuksina. Tärkeää on myös varmistaa, että esimerkiksi kunnallisten palvelujen yksityistämisen yhteydessä huolehditaan saamenkielisten palvelujen asianmukaisesta toteutumisesta. Saamenkielisten palvelujen tarjonta on varmistettava myös lainsäädäntötoimin, pelkkien suositusten varaan jäävien uudistusehdotusten toteutuminen on epävarmaa.	
19	Lisätään saamenkielistä televisiotarjontaa vakinaistamalla lapsille tarkoitettu saamenkielinen televisio-ohjelma ja ryhdytään tuottamaan ja lähettämään televisiossa (pääasiassa 13–17-vuotiaille nuorille tarkoitettua) nuortenohjelmaa eri saamen kielillä. Muilla kielillä tuotetun ohjelmiston tekstittämistä saamen kielille lisätään. <i>Vastaa:</i> YLE	Lisätään saamenkielistä televisiotarjontaa vakinaistamalla <i>saamelaislapsille tarkoitettuja saamenkielisiä televisio-ohjelmia</i> ja ryhdytään tuottamaan ja lähettämään televisiossa <i>ja internet-tv:ssä</i> (pääasiassa 13–17-vuotiaille nuorille tarkoitettua) nuortenohjelmaa <i>Suomessa puhuttavilla saamen kielillä vuoden 2013 aikana. Ohjelmatuotannolle turvataan resurssit ja ohjelmatuotannon kehittämisessä tehdään yhteistyötä Ruotsin ja Norjan yleisradioiden kanssa.</i> Muilla kielillä tuotetun ohjelmiston tekstittäminen <i>ja dubbaaminen</i> saamen kielille aloitetaan. <i>Vastaa:</i> YLE, LVM.
20	Käynnistetään digitaalisen median mahdollisuuksia hyödyntävän saamenkielisen elävän arkiston ja opetusvälineen suunnittelu ja kehittäminen. <i>Vastaa:</i> Saamelaiskäräjät, YLE	Käynnistetään digitaalisen median mahdollisuuksia hyödyntävän saamenkielisen elävän arkiston ja opetusvälineen suunnittelu ja kehittäminen. <i>Perustetaan ja resursoidaan laaja kehitysohjelma, joka kehittää monipuolisia, kommunikaatioteknologiaa hyödyntäviä oppimisympäristöjä, opetusvälineitä ja kielitaitoa ja perinteistä tietoa kehittäviä pelejä kolmella Suomessa puhuttavalla saamen kielellä.</i> <i>Vastaa:</i> Saamelaiskäräjät, YLE, Opetushallitus, OKM
21	Saamen kielen tutkimusta on vahvistettu vuoden 2012 alusta alkaen koaamalla yhteen vähäisiä tutkimusresursseja Oulun yliopistoon Kotuksesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa jatkossakin valtion rahoitusta Oulun yliopistolle sen valtakunnallisen erityistehtävän hoitamiseksi saamen kielen ja kulttuurin opetuksessa ja tutkimuksessa. Saamen kielen opetusta ja tutkimusta jatketaan myös Lapin ja Helsingin yliopistoissa. Tutkimusta ja kielen huoltoa kehitetään myös pohjoismaisella yhteistyöllä.	Saamen kielen opetusta ja tutkimusta <i>sekä saamenkielistä opetusta ja tutkimusta kehitetään, tuetaan ja jatketaan yliopistoissa. Tulkki- ja kääntäjäkoulutusta lisätään.</i> Tutkimusta ja kielen huoltoa kehitetään myös pohjoismaisella yhteistyöllä. <i>Saamen kieliyhteistyön uudelleenorganisointi toteutetaan ja saamen kielen huoltoa kehitetään saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon perustalta.</i> <i>Vastaa:</i> OKM, yliopistot, saamelaiskäräjät

	<i>Vastaa:</i> OKM	
22	Saamenkielisen kulttuurin tukemiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan tarkoitettu määräraha valtion vuoden 2012 talousarviossa on 182 000 euroa. Määrärahaa kasvatetaan asteittain siten, että se on vuonna 2016 suuruudeltaan vähintään 1 000 000 euroa. Määrärahaan sisältyy myös tuki pääkaupunkiseudulle perustettavalle saamelaisten kohtaamispaikalle. <i>Vastaa:</i> OKM, saamelaiskäräjät	
	Saamelaiskäräjät pitää myönteisenä kehityksenä, että toimenpideohjelmassa pidetään erillistä määrärahaa osana saamelaisiin kohdistuvaa myönteistä erityiskohtelua, jonka tavoitteena on varmistaa, että tietty minimimäärä taiteen ja kulttuurin tuista käytetään saamelaiskulttuurin edistämiseen. Saamelaiskäräjät tukee toimenpideohjelmassa esitetyn saamenkielisen kulttuurin tukemiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan osoitetun määrärahan korottamista. Saamelaiskäräjät toteaa, että pääkaupunkiseudun kohtaamispaikan rahoittaminen edellyttää tukea myös pääkaupunkiseudun kunnilta ja muilta toimijoilta.	
23	Pääkaupunkiseudulle perustetaan saamelaisten kohtaamispaikka, jonka tehtävänä on saamelaisen kulttuurin ja saamen kielten edistäminen. Kohtauspaikan perustaminen ja toiminta rahoitetaan korottamalla saamenkielisen kulttuurin tukemiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan tarkoitettua määrärahaa siten kuin ehdotuksessa 21 on esitetty. <i>Vastaa:</i> Saamelaiskäräjät, saamelaisyhdistykset, OKM	
	Saamelaiskäräjät huomio positiivisena toimenpideohjelmasta ilmenevän priorisoinnin, jossa on huomioitu saamelaisyhteisöjen kehitys ja tarpeet saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Kaupunkeihin, jossa on paljon saamelaisia (Helsinki, Tampere, Oulu, Rovaniemi), tulisi perustaa saamelaiskulttuurikeskusten verkosto- eli kohtaamis- ja palvelupaikat, joissa olisi tarjolla saamelaista kulttuuriohjelmaa, kielikylpyä ja kerhotoimintaa kaikenikäisille eri saamen kielillä. Helsingin saamelaiskulttuurikeskus toimisi verkoston pilottihankkeena. Saamelaiskäräjät huomioi positiivisena, että taide ja kulttuuri on toimenpideohjelmassa nostettu keskeiselle sijalle kielen elvytyksestä koskevissa toiminnoissa.	
24	Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen yhteydessä lisätään saamelaisia ja heidän kulttuuriaan koskevaa tietoa perusopetuksessa. Saamelaisopetuksessa lisä-	Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen yhteydessä <i>laaditaan saamelaiskäräjien ja opetushallituksen yhteistyöllä saamelaisopetuksen valtakunnallinen opetussuunnitelma. Saamelaisia,</i>

	tään saamelaisten perinteistä tietoa ja saamelaista kulttuuria koskevaa osuutta eri oppiaineiden sisällöissä. Opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa tuetaan oppimateriaalilla. <i>Vastaa:</i> OPH ja saamelaiskäräjät	<i>saamelaiskulttuuria ja saamelaisten historiaa koskevaa tietoa lisätään valtakunnalliseen opetukseen eri oppiaineissa. Saamelaisopetuksessa lisätään saamelaisten perinteistä tietoa ja saamelaista kulttuuria koskevaa osuutta eri oppiaineiden sisällöissä. Opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa tuetaan oppimateriaalilla.</i> <i>Vastaa:</i> OPH ja saamelaiskäräjät
27	Saamenkielisen nuorisokulttuurin, mukaan lukien nuorten liikuntakulttuurin, tukeminen otetaan yhdeksi painopisteeksi myönnettäessä valtionavustuksia taiteen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön alueilla. <i>Vastaa:</i> OKM ja muut ministeriöt valtionavustuksia myöntäessään	Saamenkielisen <i>lapsi- ja</i> nuorisokulttuurin, mukaan lukien nuorten liikuntakulttuurin, tukeminen otetaan yhdeksi painopisteeksi myönnettäessä valtionavustuksia taiteen, <i>audiovisuaalisen kulttuurin</i>, kulttuurin (<i>mm. sarjakuvat</i>), liikunnan ja nuorisotyön alueilla. <i>Vastaa:</i> OKM ja muut ministeriöt valtionavustuksia myöntäessään
	Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että saamelaisnuorille järjestetään kerho- ja kurssimuotoista toimintaa saamen kielellä saamelaiskulttuurin mukaisesti vahvistamaan nuorten saamen kielen käyttöä. Kielten elvyttämisessä on tärkeää huomioida myös rajat ylittävä yhteistyö. Nuorten kielellistä identiteettiä vahvistaa nähdä ja kuulla muita saamelaisnuoria. Yhteiset tapaamiset joiden pääkielenä on saamen kieli, vahvistavat ja kannustavat nuoria oppimaan, käyttämään ja puhumaan saamen kieltä. Monilla raja-alueiden kouluilla on hyvät mahdollisuudet rajat ylittävään yhteistyöhön.	
30	Järjestetään saamen kielessä luku- ja kirjoitustaidottomiksi jääneille saamelaisille mahdollisuus oppia oman kielensä luku- ja kirjoitustaito. <i>Vastaa:</i> vapaan sivistystyön oppilaitokset, SAKK	Järjestetään saamen kielessä luku- ja kirjoitustaidottomiksi jääneille saamelaisille mahdollisuus oppia oman kielensä luku- ja kirjoitustaito. <i>Järjestetään keskustelukursseja aikuiselle saamelaisväestölle passiivisen kielitaidon kehittämiseksi aktiiviseksi kielitaidoksi. Käännetään sarjakuvia (esim. Vulle Vuojáš) ja pelejä saameksi, jotta saamenkieli on kodeissa näkyvillä ja tavallinen puhekieli tulee tutuksi motivoitujen samalla lukemiseen. Saamelaiskäräjien alaisuuteen luodaan vuoteen 2014 mennessä määräraha, jolla tuetaan aikuisen saamelaisväestön suullisen ja/tai kirjallisen saamen kielen taidon hankintaa.</i> <i>Vastaa:</i> OKM, saamelaiskäräjät, vapaan sivistystyön oppilaitokset, SAKK
Uusi esitys 31		<i>Yleinen kielitutkinto tai kielitaidon osoittamismahdollisuus järjestetään myös inar- ja koltansaamessa. Saamen kielineuvosto voisi yleistä kielitutkintoa toimeenpanematta antaa todistuksen vastaavasta kielitaidosta koskien erinomaista suullista ja/tai kirjallista saamen kielen taitoa.</i>

		<i>Vastuutahot: OKM,OPH ja Saamelaiskäräjät</i>
Uusi esitys 32		<i>Saamenkielisen sanomalehdistön tukimäärää nostetaan 100 000 euroon vuoden 2014 talousarviossa. Vastuutaho: LVM</i>
Uusi esitys 33		<i>Opetus- ja kulttuuriministeriön osoittamasta määrärahasta kirjallisuuden edistämiseen ohjataan saamelaiskäräjien kautta myönnettäväksi 30 000 euroa vuosittain saamenkielisen kirjallisuuden kääntämiseen muille suomessa puhuttaville saamenkielille ja kansallis- ja vieraskielisen kirjallisuuden kääntämiseen saameksi erityisenä painopisteenä inarin- ja koltansaamenkielisen kirjallisen materiaalin lisääminen. (OKM, saamelaiskäräjät) Perustetaan saamelaiskäräjille opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella saamenkielisen kirjallisuuden tuotanto- ja kustannustuki (50 000 euroa/vuodessa). (Saamelaiskäräjät, OKM)</i>
Uusi esitys 34		<i>Lisätään saamenkielisiä oppisopimuskoulutusmahdollisuuksia perinteisissä saamelaiselinkeinoissa ammattipätevyyden ja erityisterminologian oppimiseksi yhdessä saamelaiskäräjien ja saamelaiselinkeinojen harjoittajien kanssa sekä varataan tähän tarvittavat resurssit.</i>
Uusi esitys 35		<i>Tuetaan saamen kielen luonnollisten kielenkäyttöympäristöjen säilymistä toimeenpanemalla kansallisen artikla 8(j)-työryhmän loppuraportin saamen kieltä ja perinteistä tietoa koskevat toimenpiteesitykset ja suositukset.</i>
Uusi esitys 36		<i>Tallennetaan laajasti saamen kielen puhujia keräämällä erityisesti saamenkielistä perinteistä tietoa. Vastaa: yliopistot, Kotus, YLE, OKM</i>
Uusi esitys 37		<i>Vahvistetaan inarinsaamenkielistä radio-toimintaa lisäämällä inarinsaamenkielisiä lastenohjelmia ja ajankohtaisohjelmia. Varmistetaan inarinsaamenkielisten osuuksien mukanaolo saamenkielisissä lasten TV-ohjelmissa. Kehitetään inarinsaamenkielistä kirjallista uutistuotantoa Internetiin. Vastaa: YLE</i>

Saamelaiskäräjät esittää liitteen 1 poistamista toimenpideohjelmasta, koska liite ei tuo lisäarvoa toimenpideohjelmalle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen eikä asiakokonaisuus liity toimenpideohjelman asiasisältöön.

4. Toimenpideohjelman resursointi ja toteuttaminen

Toimenpideohjelman toteuttamista tulee seurata systemaattisesti. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan ei ole riittävää, että seurannasta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö ja että ohjelman toteutumisesta raportoidaan vasta hallituskauden lopussa.

Saamelaiskäräjät esittää, että toimenpideohjelman toteuttamiselle asetetaan työryhmä, joka koostuu ao. ministeriöiden ja saamelaiskäräjien edustajista. Työryhmä raportoi vuosittain toimenpideohjelman toteutumisesta ja tekee tarvittaessa esityksiä jatkotoimenpiteiksi ja toimenpideohjelman toteuttamiseksi. On tärkeää, että työryhmä arvioisi tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta ja riittävyyttä. Saamelaiskäräjät pitää välttämättömänä, että ohjelman toteuttamista seurataan koordinoitusti. Ohjelman toteuttaminen on hajautettu hyvin monelle eri taholle ja ilman ohjelman kokonaisvaltaista seuranta ja vaikutusten arviointia ohjelman toteutuminen voi vaarantua ja jotkut toimenpideohjelman esitykset voivat jäädä toteutumatta. Saamelaiskäräjät esittää, että työryhmän asetetaan välittömästi. OKM:n tulee vastata saamelaiskäräjien edustajien kulujen korvaamisesta. Työryhmän kokoonpanossa ja toiminnassa tulee turvata saamelaiskäräjien edustajan tehokas ja vaikuttava osallistuminen.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota myös siihen, että saamelaiskäräjät on monessa toimenpideohjelman esityksessä merkitty vastuutahoksi, mikä on tärkeää toimenpideohjelman toteuttamiselle. Saamelaiskäräjille tulee turvaa riittävät resurssit osallistua toimenpideohjelman toteuttamiseen, seurantaan ja pysyvän mallin kehittämiseen. Saamelaiskäräjät ei pysty nykyisillä henkilöstö- ja luottamushenkilöresursseilla osallistumaan täyspainoisesti toimenpideohjelman toteuttamiseen. Tehokas osallistuminen edellyttää saamelaiskäräjien virkamiesresurssien vahvistamista.

Saamelaiskäräjät pitää hyvin valitettavana sitä, että OKM:n ja valtioneuvoston talousarvioesityksessä ei ole varauduttu toimenpideohjelman toteuttamiseen. Työryhmä ei ole myöskään arvioinut esitystensä taloudellisia vaikutuksia. Mikäli varoja ohjelman toteuttamiseen ei lisätalousarviossa löydy, ohjelman toimeenpano viivästyy vuodella ja ohjelman toteuttamiseen jäisi vain kaksi vuotta aikaa, koska toimenpiteet tulee saada aloitettua ja saatettua loppuun tämän hallituskauden aikana. Suomessa on erityinen vastuu toimenpideohjelman toteuttamiseksi myös kansainvälisesti. Suomi on ilmoittanut YK:n ihmisoikeusneuvoston kokouksessa 23.5.2012, että Suomi on hyväksynyt saamen kielten elvyttämisohjelman¹, vaikka toimenpideohjelma on edelleen viimeistelemättä.

Saamelaiskäräjät on arvioinut oheiseen taulukkoon toimenpideohjelman toteuttamisen arvioitua kustannuksia niiltä osin, kun arviointi on ollut mahdollista. Arviossa on huomioitu saamelaiskäräjien tekemät muutosehdotukset toimenpideohjelman esityksiin.

Toimenpideohjelman esitys	Budjettivaikutus vuodelle 2013	Budjettivaikutus 2014- 2015
1	1 400 000 euroa	1 450 000 euroa
2	300 000 euroa	300 000 euroa

¹ A/HRC/21/8

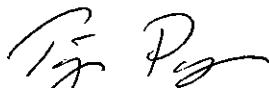
3		200 000 euroa
4		
5		200 000 euroa
6	210 000 euroa	150 000 euroa
7		
8		
11		50 000 euroa
14		20 000 euroa
16	150 000 euroa	200 000 euroa
17	50 000 euroa	100 000 euroa
19	100 000 euroa	150 000 euroa
20	200 000 euroa	400 000 euroa
21	180 000 euroa	180 000 euroa
22		
23	600 000 euroa	1 200 000 euroa
24	10 000 euroa	20 000 euroa
27	150 000 euroa	200 000 euroa
30	50 000 euroa	300 000 euroa
31	85 000 euroa	100 000 euroa
32		100 000 euroa
33	80 000 euroa	100 000 euroa
35	100 000 euroa	140 000 euroa
36	100 000 euroa	150 000 euroa
37	50 000 euroa	100 000 euroa
Saamelaiskäräjien kielenelvytyskoordinaattorin virka	50 000 euroa	150 000 euroa
Yhteensä	3 815 000 euroa	5 8600 000 euroa

5. Pysyvän mallin luominen saamen kielten elvyttämiseksi

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi pysyvän mallin luomisen saamen kielten elvyttämiseksi. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että pysyvän mallin luominen aloitettaisiin saman aikaan toimenpideohjelman toteuttamisen kanssa. Pysyvän mallin luomisessa tulisi huomioida myös jatkoneuvottelut pohjoismaisen saamelaissopimuksen hyväksymiseksi ja tavoite ratifioida Ilo 169-sopimus. Saamelaiskäräjät pitää tarkoituksenmukaisena, että pysyvän mallin luomisesta vastaisi kappaleessa 4 esitetty työryhmä.

Inarissa 30.11.2012

Klemetti Näkkäläjä
Puheenjohtaja

Tarja Porsanger
vs. kieliturvasihtööri

Lausunnon valmisteluun ovat lisäksi osallistuneet:

Saamen kielineuvosto, nuorisoneuvosto, kulttuurilautakunta, koulutus- ja oppimateriaalilautakunta, sosiaali- ja terveyslautakunta sekä elinkeino- ja oikeuslautakunta sekä kyseisten lautakuntien sihteerit.